

Luxusbatár az eperfa alatt

Molnár Ferenc unokájaként életre szóló muníciót kapott elődeitől, könyvek sorát töltötte meg híres családtagjainak legendás történeteivel. Több mint hat évtizedes londoni emigrációja során mindig magyarul írt. Nem változott Budapest iránt érzett rajongása sem. Sárközi Mátyás József Attila- és Kossuth-díjas íróval beszélgettünk.

■ *Budapest–London. Egyszer itt, másszor ott. Milyen két helyen élni?*

Én inkább Budapesten érzem magam otthon, dacára annak, hogy hatvanhét éve emigráltam Londonba. Soha nem dolgoztam angolok között, így sikerült megmaradnom magyarnak. A BBC Magyar Osztályán rádióztam, éjjel-nappal mozgásban voltam, ott találtam magyar feleséget is magamnak, történetesen egy csinos titkárnőt, akivel immáron fél évszázada vagyunk házасok. Számomra Budapestnek az az előnye, hogy mindenki magyarul beszél, könnyű megérteni egymást. Ellenben Angliában a munkásosztálybeli londoniak cockney akcentust használnak, míg az urak magasröptű angolsággal társalognak. Nekem mindkettőt meg kellett tanulnom, hogy egyformán meg tudjam érteni magam az újságáruval vagy a kollégáimmal. Volt időm elsajátítani azt a képességet, hogy gondolkodás nélkül, bennszülött színvonalon használjam az angol nyelvet, legfeljebb egy kicsit megjátszom magam, ha a cockney kiejtést próbálok utánozni, amit persze az érintettek azonnal észrevesznek.

■ *Több mint húsz éven át, 1972 és 1994 között volt egy képzőművészeti galériája. Hogy ment az üzlet?*

Jól. A londoni művésznegyed, Hampstead egyik szűk mellékutcájában sikerült megvásárolnom egy régi házacska, miután véglegesítettek a BBC-nél és jelzálogkölcsönt kérhettem a banktól. Egyrészt azokkal a képekkel kereskedtem, melyekhez árveréseken jutottam hozzá, másrészt pedig hónapról hónapra más-más művésznek adtam bérbe a galériát, ahol bemutathatta az alkotásait. Aztán felbízattam néhány fiatal művészt, hogy örökítsék meg Hampstead hangulatos utcáit, jellegzetes épületeit, s amikor ezeket a számozott rézkarcokat, színes litográfiákat áruba bocsátottam, úgy vitték, mint a cukrot.

■ *Hogyan talált rá erre a kerületre?*

Mivel a londoni St. Martin Művészeti Főiskola könyv-illusztrátori szakán végeztem, jól hangzana, ha azt mon-

danám, hogy egy művész hol is lakhatna máshol, mint egy művésznegyedben. Nekem abban a szerencsében volt részem, hogy anyai dédnagyapámnak, Vészi Józsefnek, a Pester Lloyd főszerkesztőjének sok gyermeke közül többen angol emigrációban éltek, így számíthattam a rokonaim támogatására. Lánya, Vészi Jolán és férje, Bíró Lajos író – aki kalandos élete során forgatókönyvíróként megjárta Hollywoodot, és Korda Sándor mellett egyik alapítója lett a London Films Productionnak – az 1920-as évektől Hampsteadben laktak, én pedig úgy gondoltam, a közeli kerületben keresek magamnak alberletet, hogy élvezhessem vacsorameghívásait. Nagybátyám, a tehetséges fizikus, feltaláló, Vészi Gábor is felkarolt, volt egy kis vegyi üzeme húsz munkással. Tulajdonképpen ő hozott ki a tidworthi magyar menekülttáborból, ahová az 1956-os forradalom leverése után emigránsként érkeztem. Meg kell említenem még Vészi Lenkét és férjét, Márkus Andort, aki egykoron az Angol–Magyar Bank igazgatója volt, ők egy észak-londoni házban kezdtek új életet, náluk is sokszor vendégeskedtem.

■ *Ennyi rokon támogatását élvezve könnyebb volt gyökeret vernie? Mennyire számított befogadónak az akkori magyar emigráció?*

Anglia az 1956-os forradalom bukása után harmincezer magyar menekültet fogadott be. Ellátást kaptunk a menekülttáborokban, ahol a további sorsunkat is intézték. Mivel nekem voltak rokonaim Londonban, meg kellett kérdeznem őket levélben, hajlandók-e eltartani a tizenkilenc éves unokaöcsüket, amíg elvégzi főiskolai tanulmányait. Azonnal kaptam angol ösztöndíjat, és az volt a célom, hogy rajztehetségemet érvényesítve könyv-illusztrátor legyek. Ebből aztán nem lett semmi, egyetlen könyvet sem illusztráltam.

■ *Az nem merült fel, hogy író is lehetne?*

Lehetőségem volt írni az 56-os magyar emigráns írók londoni lapjába, az *Irodalmi Újság*ba, valamint a müncheni *Látóhatár*ba. Borbándi Gyula, a Szabad Európa Rádió Magyar Osztályának helyettes igazgatója kapacitált, hogy szerződjek hozzájuk irodalmárnak, kulturális szerkesztőnek. Három évre át is mentem Münchenbe, 1963 és 1966 között dolgoztam ott. Ezt egyáltalán nem bántam meg, hiszen magas fizetésem volt. Végre úriember lehettem, és nem kitérdelt blue jeansben, kikönyökölt pulóverben jártam, hanem öltönyben és nyakkendőben.

Sárközy Máttyás leginkább Budapesten érzi otthon magát

A SZERZŐ FOTÓJA

- *Mennyire volt veszélyes az amerikaiak által alapított, az antikommunista propaganda céljait szolgáló rádiónál dolgozni?*

Először is: nem utazhattunk haza Magyarországra. Én pedig szerettem volna meglátogatni a családomat, főleg özvegy édesanyámat. Őt nem engedték ki, engem pedig nem engedtek be. Hosszú évekig nem találkozhattunk. Nem feltétlenül jelentett életveszélyt, ha valaki a Szabad Európa Rádióval tevékenykedett, de azért jobb volt óvatosnak lenni, hiszen a hatóságok éberren figyeltek bennünket a szülőhazánkból. Többen álnevet használtunk, én például Fekete Márton voltam. Az adásainkat folyamatosan zavarták, erre egy külön rádióadót építettek, amely kizárólag zavarójelet sugárzott, hogy felerősített hangjával lehetetlenné tegye az adott frekvencia hallgatását a kelet-európaiak számára.

- *Miben különbözött a Szabad Európa Rádió és a BBC magyar adása?*

Nézzé, a SZER propagandarádió volt, a BBC viszont részének tekintette a magyar szerkesztőséget. Ennek következtében a tartalom és a stílus nagyban különbözött egymástól. Amíg Münchenben Mikes Imre (Gallius) politikai kommentárjai a végletekig szárazak és elvadultak voltak, addig Londonban Cs. Szabó László főmunkatárs fejtegetéseit kifinomult, magas színvonalú eszmefuttatások jellemezték. Én elsősorban kultúrával foglalkoztam, és könyvbírálatokat írtam. Alkalmassint kiküldtek eseményekre is, ahol magnetofontáskával az oldalamon és mikrofonnal a kezemben riportokat készítettem. Élveztem ezeket a feladatokat, különösen, ha magyar művészek szerepléséről kellett tudósítanom. Azokban az időkben kultúrával sokkal veszélytelenebb volt foglalkozni, mint bárminemű politikával.

- *Hogyan tervezte berendezni az életét? Felmerült egyáltalán, hogy visszaköltözzön Magyarországra?*

Nagyon szerettem volna, ha olyan mérvű változás történik Magyarországon, hogy lehetővé váljék felülni arra a repülőgépre, amely Ferihegyen landol. Nem tartottam elképzelhetetlennek, hogy itthon folytassam az újságírást, és bekapcsolódjak a kulturális vérkeringésbe. Édesanyám eleve rám gondolva vett egy balatonszepezdi nyaralót. Még fényképet is küldött róla, melynek hátoldalára ezt írta: „Ez a tiéd lesz! Amint hazatérsz, itt töltöd majd a nyarakat, és itt fogod írni a novelláidat és a regényeidet.” Sajnos, nem így történt. A bátyám, Horváth Ádám rendező ugyanis nem tudta kivárni, amíg megérkezem, és anyánk halála után nem az én nevemre, hanem a sajátjára íratta a villát, ahol azután évtizedekig nyaralt a családjával. Őszintén szólva ez azért egy időre meggyengítette köztünk a testvéri kapcsolatot. Messzire elkerültem még a környéket is. Azért Dél-Franciaország sem utolsó hely, vettem hát egy parasztházat a Cannes-tól nem messzire fekvő hegyi falucskában, Hameau des Brugassières-ben. Ide a tenger húsz kilométer, így autó is kellett hozzá. Londontól idáig évente kétszer hősiesen levezettem a távot. Szerettem kényelmesen utazni, egy Jaguar luxusbatárt azonban költséges volt fenntartani, ellenben veterán korában is jól futott. Egyszer télire otthagytam az eperfa alatt, gondolván, ha majd kisüt a napocska, újra furikázhatunk vele a feleségemmel együtt. Ez azonban elmaradt, mert elmulasztottam az idős autók műszaki vizsgáját elintézni, ami az angoloknál kötelező. Azóta sem mozdult el az eperfa alól. Mára elhagyta az élet. Szerencsére a szomszédunkban lakó szőlősgazda, negyvenes családapa – aki odaköltözésünkkor surbankó gyerek volt – nagyon kedvel bennünket, úgyhogy ő szokott fuvarozni egészen elfogadható díjazás ellenében.

- *Kanyarodjunk vissza a pályájához. Nehéz volt Angliából magyar nyelvű művekkel Magyarországon karriert építeni?*

Angolul semmit nem alkottam, azonban két kötetem megjelent angol nyelven is. Írtam könyvet a szigetországról, az emigránsokról, Hampstead művésznegyedéről. Fontosabb könyveim családtörténeti, önéletrajzi ihletésűek. Ezek váltották ki a legnagyobb visszhangot, s ebbéli életművemért előbb József Attila-díjjal, majd Kossuth-díjjal jutalmaztak. Úgy érzem, ezzel a magyar irodalom részévé váltam, noha még mindig távol élek a szülőföldemtől. Valamit el kell mondanom: többgenerációs szellemi arisztokrácia utolsó leszármazottja vagyok, és mivel sajnálatos módon nincs gyermekem, csak a kiterjedt rokonságom ápolhatja majd tovább a molnári örökséget.

- *Éltre szóló muníciót adott Önnek híres-nevezetes családja. Írásaiban lenyűgöző részletességgel idézi fel alakjukat. Kitől hallotta a történeteket?*

Nagyanyám, Vészi Margit megírta a család történetét. Saját élete is kalandos volt, még Puccini is udvarolt neki.

Londonban sokszor találkoztam vele, amikor látogatóba jött a testvéreihez. Legfőbb forrásom azonban édesanyám, Sárközi Márta sok humorral, színesen megírt önéletrajza, amelyet kéziratban őrzök mindmáig. Nem akarta nyilvánosságra hozni, holott könyvkiadót is vezetett. Mindössze egyetlen mesekönyvet publikált. Benne még volt tartózkodás, hogy az általa ismert intimításokat megtartsa magának, belőlem viszont már hiányzik ez a megfontoltság. Azt sem tudtam megállni, hogy emigrációs levelezésünkéből könyvet szerkesszek, a *Levelek Zugligetből* az egyik alapművem lett. Sajnos, ezt édesanyám már nem érthette meg, amint azt sem, hogy nála jóval fiatalabb barátja, élettársa, Fazekas László költő, kiadói szerkesztő arról írt könyvet, hogy milyen egy idősebb nő szerelme. Nos, ennek a könyvnek biztosan nem örült volna az anyám, még ha nem volt is néven nevezve benne.

- *A szerzői jogvédelem kötelező hetven évének elteltével idén januártól szabadon felhasználhatóvá váltak Molnár Ferenc művei. Hogy érinti ez?*

Számomra anyagi veszteséget jelent. De ettől még Molnár Ferenc unokája vagyok, vagyis a dicsőség megmarad. Most néztem meg a Vígyszínházban *A Pál utcai fiúkat*, gondolom, arra ezután is kapok tiszteletjegyet. Hogy mi lesz a többi színdarabbal? Arra én is kíváncsi leszek, hogy mivel nem kell utánuk jogdíjat fizetni, megszorodik-e a bemutatók száma vagy sem. Nekem pedig ezután meg kell elégednem a saját zszurnalisztikai és irodalmi tevékenységem díjazásából származó bevétellel.

- *Nemrég egy árverésen felbukkantak eddig ismeretlen Molnár-jegyzetek, melyek az Útitárs a száműzetésben című önéletrajzi regényéhez készültek. Meglepődött?*

Nővérem, Horváth Eszter Amerikában élő fia, Lukin Gábor hívta fel rá a figyelmemet. Azt is közölte, hogy már a kikiáltási ára is elég borsos. A magyar állam beszállt a licitálásba, és szerencsére nem srófolták az egekig a fizetendő összeget, így meg is tudta vásárolni. Én ezer fonttal járultam hozzá. Örülök neki, hogy sikerült Magyarországra hozni ezt a fontos Molnár-kéziratot, és a Petőfi Irodalmi Múzeum gyűjteményét gazdagítja.

- *Mi foglalkoztatja mostanában?*

Most úgy vettem részt az Ünnepi Könyvhéten, hogy nem jelent meg új kötetem. Nyolcvanhat éves vagyok, és bevallom, foglalkoztat, mennyi lehet még hátra. Nem nagyon halogathatom a teendőimet, ha most visszamegyek a dél-franciaországi nyaralónkba, elkezdek gondolkodni valamilyen hazai könyvtémán. Hátha homlokon csókol a múzsa. Néha nem bánám, ha megérném a századik születésnapomat. Ha így lesz, akkor majd újra leülünk beszélgetni. Jó? ■

A szerző újságíró